

PRIKAZI KNJIGA

S. Paušek-Baždar i N. Trinajstić

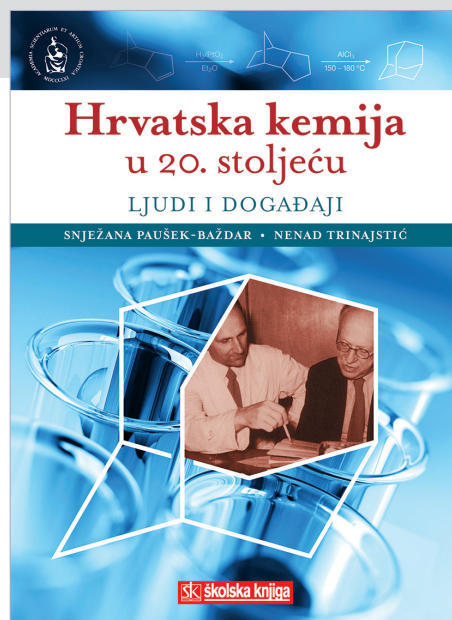
Hrvatska kemija u 20. stoljeću – ljudi i događaji

Urednik: Goran Bukan; nakladnici: HAZU i Školska knjiga, d.d., Zagreb; 332 str.; tvrdi uvez; ISBN (978-953-0-60938-9); tiskano u studenom 2014. godine; cijena 269,00 kn.

Knjigu *Hrvatska kemija u 20. stoljeću – ljudi i događaji* objavile su u studenome 2014. godine Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Školska knjiga. Njezini su autori prof. dr. sc. Snježana Paušek-Baždar i akademik Nenad Trinajstić.

Knjiga počinje uvodnim napomenama autora nakon kojih slijedi 10 poglavlja, a završava zaključnom napomenom, popisom literature i životopisima uglednih kemičara. Naslovi su poglavlja: Hrvatska kemija u 19. stoljeću, Hrvatska kemija od početka 20. stoljeća do prve Jugoslavije (1901. – 1918.), Hrvatska kemija u prvoj Jugoslaviji (1918. – 1941.), Hrvatska kemija u doba Nezavisne Države Hrvatske (1941. – 1945.), Hrvatska kemija u socijalističkoj Jugoslaviji (1945. – 1990.), Hrvatska kemija u Republici Hrvatskoj (1991. – 2000.), Hrvatska kemijska udruženja i časopisi u 20. stoljeću, Pogled na hrvatsku kemiju preko skupova hrvatskih kemičara i kemijskih inženjera, Odjel za prirodoslovlje i matematiku Matice hrvatske, Kemičari u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

Kako autori navode u uvodnim napomenama, kemija u Hrvata ima vrlo dugu tradiciju. Već u 14. stoljeću u hrvatskim su krajevima postojali alkemičari. Znameniti je Paracelsus i u Hrvatskoj imao sljedbenike posvećene ijatrokemiji, a u doba prosvjetiteljstva mnogi su se hrvatski prirodoslovci bavili pitanjima u sklopu flogistonske teorije. No hrvatsko se prirodoslovlje počelo razvijati u 18. stoljeću pod okriljem Isusovačke akademije u Zagrebu. Nakon dokinuća Akademije (1850.) u Hrvatskoj nije bilo visokoškolske nastave iz prirodnih predmeta sve do obnove i osnutka modernoga Zagrebačkog sveučilišta 1874. i njegovih prirodoslovnih odjela 1876. godine. Kako tada unutar Hrvatske nije postojao odgovarajući nastavnički kadar za prirodne predmete, prvi su profesori bili stranci – iz kemije prof. Aleksandar Veljkov te nakon njega prof. Gustav Janeček. U prvom je poglavlju knjige, Hrvatska kemija u 19. stoljeću, osim tih podataka izložen i razvitak kemijskog nazivlja u Hrvatskoj, s naglaskom na djelovanje Bogoslava Šuleka, opisani su prvi udžbenici kemije na hrvatskom jeziku, nastanak prvih kemijskih laboratorija na tlu Hrvatske te prvi doktorati na obnovljenom Sveučilištu u Zagrebu s posebnim osvrtom na rad i djelo prof. Janečeka. Znanstveno-istraživački rad na području kemije počinje u Hrvatskoj u posljednja dva desetljeća 19. stoljeća. U daljnjim poglavljima knjige izlaže se razvoj kemije na ovom području te se rasvjetljuju činjenice o prvim doktorima kemije na zagrebačkom sveučilištu. Autori su se u sljedećim poglavljima usredotočili na najvažnije i najstarije ustanove u Zagrebu u kojima se kemija predavala ili su se u njima izvodila fundamentalna istraživanja. To su, na primjer, Tehnička visoka škola u Zagrebu, Mudroslovni fakultet, Kemijski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Tehnički fakultet, Institut Ruđer Bošković, Kemijsko-tehnološki fakultet,



Prehrambeno-biotehnoški fakultet, Farmaceutsko-biokemijski fakultet, Medicinski fakultet, Veterinarski fakultet, Agronomski fakultet, Šumarski fakultet te Tekstilno-tehnološki fakultet.

Odvojena su poglavlja posvećena hrvatskim kemijskim udruženjima i časopisima u 20. stoljeću. Prvi kemijski časopis, *Revue Chimique*, uređivao je Svetozar Varičak, prvi je broj izišao 15. siječnja 1921., a ugasio se 1923. Opisan je i povijesni razvoj današnjeg časopisa *Croatica Chemica Acta*, časopisa *Kemija u industriji* i *Chemical and Biochemical Engineering Quarterly* te znanstveno-popularnog časopisa *Priroda* koji izlazi od 1911. godine. Iznesen je i pregled skupova hrvatskih kemičara i kemijskih inženjera od 1969. godine do danas. Posebno je poglavlje knjige posvećeno utemeljivanju i radu Odjela za prirodoslovlje i matematiku Matice hrvatske te njegovu časopisu *Prirodoslovlje*. Posljednje poglavlje donosi, između ostaloga, i pregled kemičara u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti od njezina osnutka te pregled objavljenih radova iz kemije u *Radu Jugoslavenske (Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti*.

Knjiga donosi detaljan i sustavan kronološki pregled razvitka hrvatske kemije u 20. stoljeću tijekom političkih mijena. U 20. stoljeću hrvatska kemija polako dostiže međunarodnu razinu razvitka. *Lavoslav Ružička* i *Vladimir Prelog* svoja započeta istraživanja nastavljaju u Europi i dobivaju Nobelovu nagradu iz kemije (1939. i 1975.). Hrvatska strukovna udruženja danas su članovi odgovarajućih međunarodnih zajednica, a hrvatski kemijski znanstveni časopis *Croatica Chemica Acta* međunarodno je priznat. Ova knjiga prikazuje bitne osobe i događaje koji su utjecali na razvoj kemije u Hrvata, s naglaskom na Zagreb i Sveučilište u Zagrebu od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Osim mnoštvom podataka, knjiga obiluje i slikovnim priložima koji pružaju vizualan užitak pri čitanju i neprocjenjiv su izvor informacija. Autori su uložili poseban trud u kratke životopise kemičara koji su ostavili trag u razvitku, promicanju i popularizaciji kemije u Hrvata u spomenutom razdoblju.

Ova je knjiga vrijedan doprinos povijesti znanosti, ponajprije kemije u Hrvatskoj. Preporučujem je svim kemičarima i kolegama srodnih struka te svima koji su zainteresirani za razvoj prirodnih znanosti kako bi stekli dublji uvid u razvitak kemije u Hrvata od kraja 19. stoljeća do danas.

Vanja Flegar